

כולם מדברים על אקלים, אף אחד לא מדבר על צדק

מאת ד"ר קרני קריגל

גם אם נסתכל דרך זכוכית מגדלת נתקשה למצוא בסיקור התקשורתי הנרחב שהיה השבוע לוועידת האקלים, שמתקיימת בגלזגו, מילים כמו 'עוני', 'אי שוויון' או 'פערים חברתיים'. התרגלנו להסתכל על משבר האקלים דרך הקשית שמחזיק כלב ים בפיו, או דרך משקפת שדרכה רואים דב קוטב על קרחון נמס. כשהעיסוק הפוליטי והתקשורתי בעולם, ובמיוחד בישראל, מתרכז בעיקר בצורך בהפחתת גזי חממה, המדינה בעצם מסירה מעליה את האחריות לפתרונות לנזקי משבר האקלים שכבר נמצאים איתנו כאן. כאשר בגלזגו מדינות מדברות מגבוה על 'איפוס אנרגטי והפחתת השימוש בפחם ובמתאן', זה לא עוזר לקשישה שהפסיקה לפני כמה שנים לחמם את הבית בחורף כי החשמל התייקר.

למרות הטענות כי גודלה הקטן של מדינת ישראל, לא מאפשר לה לתרום תרומה משמעותית לעצירת ההתחממות הגלובלית, הרי יש חשיבות שהיא תצטרף למאמץ העולמי ותעמוד ביעדים להפחתת גזי חממה ולמעבר לאנרגיות מתחדשות. בשל מיקומה הגיאוגרפי, קצב ההתחממות בישראל מהיר יותר משאר העולם, הוא עלה פי שלושה בעשורים האחרונים, וכבר חצה את סף ה-1.5 מעלות. ואכן מורגשות פה כבר הסכנות שמדעני האקלים מדברים עליהם זמן רב כמו גלי חום מתמשכים וקשים, שטפונות עזים, שריפות ועוד. יחד עם זאת, נראה שעדיין חסרה ההבנה כי במקביל למאמץ להפחתת פליטות, עלינו להיערך חברתית לנזקים שכבר כאן מורגשים ומשפעים על חיי היומיום שלנו. היערכות זו חשובה במיוחד כדי לתת מענים לקבוצות אוכלוסיה פגיעות יותר מאחרות ביכולתן להתמודד עם מצבי אקלים קיצוני. שכן ההשפעות הבריאותיות, הכלכליות והחברתיות של שינוי האקלים לא חלות על כלל הציבור באותה מידה. וכפי שניתן ללמוד ממשבר הקורונה, גם באירועי חירום אקלימי, אלו החיים בעוני, זקנים, נשים יותר מגברים, בעלי מוגבלויות, ומהגרים, צפויים להיפגע יותר. לכן נדרשת למידה מההשלכות החברתיות של משבר הקורונה והיערכות מראש לצמצום הפערים החברתיים.

דוגמא מצוינת להתעלמות כזו אפשר לראות במס הקנייה על כלים חד-פעמיים שהוטל השבוע - המחיר הסופי לצרכן על כלים חד פעמיים העשויים מפלסטיק יוכפל. בעוד שברורה החשיבות של המטרה הסופית, וישראל אכן צריכה להיגמל מהשימוש בפלסטיק, הרי שהאמצעי שנבחר לכך אינו לוקח בחשבון סוגיות חברתיות ומעמיק את הפגיעה באוכלוסיות מוחלשות. איך תתמודד עם הקנס החדש אישה חרדית, אימא ל-7 מבני ברק שגם עול הפרנסה מונח על כתפיה? או אם חד-הורית שמלהטטת בין המון משימות והישרדות כלכלית, שהשימוש בחד-פעמי הרבה פעמים חוסך לה זמן בעבודת בית נוספת? בעוד שיש הטוענים כי המהלך יקדם חיסכון כלכלי במשק הבית (עלות השטיפה נמוכה מעלויות החד"פ), הרי שעם המחסור הצפוי במים (על רקע הפחתת המשקעים) והשליטה של תאגיד המים הפרטיים, מחירי המים כבר היום הולכים ועולים, מגמה שעוד צפויה להתגבר. בנוסף, זמן ואיכות חיים של משפחות מרובות ילדים ואימהות חד-הוריות לא פחות חשוב במכלול השיקולים. זאת רק דוגמא אחת לעובדה שמאבק במשבר האקלים בישראל מתנהל כמעט במנותק מהמאבקים החברתיים, ולא נלקחת בחשבון העובדה שממשבר האקלים (כמו ממשברים אחרים) נפגעות קודם כל אוכלוסיות מוחלשות.

גם תחילת עונת החורף ועליית השימוש בחשמל יקר - מזכירים לנו שוב שבסופו של דבר מדובר בנושא הרבה יותר מהותי - לא נכון להמשיך לקדם תפישות סביבתיות במנותק

מהקשרים חברתיים ותרבותיים, ואסור שבמלחמה הזו נדרוס את אלה שאין להם. ובעיקר הגיע הזמן שנתחיל גם לדבר על צדק, ונזכור שטביעת הרגל האקולוגית של השכבות המוחלשות קטנה הרבה יותר מזו של השכבות החזקות, אבל מי שצפוי להיפגע יותר ממשבר האקלים אלו דווקא השכבות המוחלשות.

ד"ר קרני קריגל היא חוקרת מבית הספר לעוני, סביבה וחברה באוני' בר אילן, מפתחת ידע והכשרות בתחום אלימות במשפחה בביהס המרכזי של עובדי רווחה וחברה בצוותי המומחים של המשבר

(פורסם בידיעות אחרונות ב- 8/11/21)